

Legislatívny zámer nového Občianskeho zákonníka

Anotácia: Problematika rekodifikácie Občianskeho zákonníka rezonuje v odborných právnických kruhoch už dlhší čas. Práce na príprave nového kódexu akcelerovali v rámci činnosti rekodifikačnej komisie pod vedením prof. J. Lazara, kreovanej v januári 2007. Návrh legislatívneho zámeru Občianskeho zákonníka schválila vláda Slovenskej republiky na svojom rokovaní dňa 14. 1. 2009. Autor prezentuje koncepciu rekodifikácie a zaoberá sa niektorými podstatnejšími vecnými riešeniami v rámci schváleného legislatívneho zámeru.

Kľúčové slová: Občiansky zákonník, občianske právo, rekodifikácia, monistická koncepcia, rodinné právo, vecné právo, dedičské právo, záväzkové právo.

Úvod

Vláda Slovenskej republiky na svojom rokovaní dňa 14. 1. 2009 uznesením č. 13/2009 schválila návrh legislatívneho zámeru Občianskeho zákonníka. Zavŕšila sa tým jedna z významných etáp práce na rekodifikácii súkromného práva v Slovenskej republike. Vládou schválený legislatívny zámer sa stal rámcom na vypracovanie paragrafového znenia nového slovenského Občianskeho zákonníka.

Schválenie legislatívneho zámeru Občianskeho zákonníka vládou Slovenskej republiky bolo vyústením dlhodobého procesu jeho tvorby v rámci činnosti rekodifikačnej komisie pod vedením prof. J. Lazara. Prerokovaniu a schváleniu legislatívneho zámeru vládou predchádzalo prerokovanie materiálu v rámci odbornej celoštátnej diskusie usporiadanej Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky v júni 2008¹, ako aj jeho predloženie do medzirezortného pripomienkového konania, v ktorom boli v prevažnej miere akceptované, resp. čiastočne akceptované relevantné pripomienky tých subjektov, ktoré v tomto konaní svoje pripomienky uplatnili.

Predloženie nového Občianskeho zákonníka, v súlade s Plánom legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na roky 2006 – 2010, sa predpokladá v I. štvrtroku 2010.

Stručný náčrt vývoja rekodifikačných prác v Slovenskej republike

Schváleniu legislatívneho zámeru Občianskeho zákonníka predloženého v roku 2008 predchádzali už dva pokusy o formovanie moderného slovenského súkromného práva. V časovom horizonte od vzniku Slovenskej republiky ide teda už o tretí pokus o rekodifikáciu Občianskeho zákonníka ako všeobecného kódexu súkromného práva.

Po vzniku Slovenskej republiky pokračovala v odborných kruhoch diskusia o najaktuálnejších otázkach v oblasti súkromného práva, započatá ešte v bývalom Československu. Išlo o prípravu nového Občianskeho zákonníka, problematiku postavenia občianskeho práva v systéme súkromného práva, jeho vzťahu k ostatným odvetviám súkromného práva, otázku postavenia Občianskeho zákonníka ako *lex generalis* a ďalšie.²

---

¹ Konferencia sa uskutočnila v dňoch 5. a 6. júna 2008 v Trenčianskych Tepliciach a materiál predložený rekodifikačnou komisiou bol predstaviteľmi právnickej verejnosti, právnej vedy, zástupcami všetkých oblastí aplikačnej praxe a pracovníkmi legislatívy prijatý pozitívne.

² Napr.: LAZAR, J. K niektorým koncepčným otázkam rekodifikácie súkromného práva. In *Justičná revue*, 2001, roč. 53, č. 1, s. 8., MAMOJKA, M. K rekodifikácii súkromného práva (Stav, perspektívy, východiská...). In *Justičná revue*, 2000, roč. 52, č. 2, s. 155.

Zrejme najdiskutovanejším v tejto súvislosti bolo i v súčasnosti je vypracovanie a prijatie Obchodného zákonníka³ a jeho vzťah k Občianskemu zákonníku^{4 5}.

V roku 1996 sa pristúpilo k prácam na príprave nového Občianskeho zákonníka. Rekodifikačné práce boli od počiatku charakterizované predovšetkým diskusiou o uplatnení monistickej alebo dualistickej koncepcie úpravy súkromnoprávných vzťahov.⁶ Aj keď výsledkom prác prvej rekodifikačnej komisie bolo vypracovanie vládneho návrhu Občianskeho zákonníka z roku 1998, legislatívny proces ďalej nepokračoval a zákon nebol parlamentom prijatý.

Výsledkom práce druhej rekodifikačnej komisie, ustanovenej v roku 1999, bolo predloženie legislatívneho zámeru Občianskeho zákonníka začiatkom roku 2002. Ani v tomto prípade však legislatívny proces ďalej nepokračoval.

Obe rekodifikačné komisie sa priklonili k monistickej koncepcii jednotného Občianskeho zákonníka integrujúceho v sebe všetky základné súkromnoprávne vzťahy.⁷

Aj keď v jednotlivých obdobiach či etapách rekodifikačných prác nakoniec prišlo k ich utlmeniu, vývoj súkromného práva utlmením rekodifikačných aktivít neustal a v Slovenskej republike bolo v občianskoprávnej oblasti prijatých viacero dôležitých úprav.⁸

Významné novely Občianskeho zákonníka a ďalších zákonov boli prijaté najmä v súvislosti s programom aproximácie slovenského práva s právom Európskej únie a vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004. Tieto úpravy boli dôležité z hľadiska zabezpečenia realizácie smerníc orgánov Európskej únie, resp. Európskych spoločenstiev, a to najmä v oblasti zvýšenia ochrany spotrebiteľov.⁹

Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka

Vládou Slovenskej republiky schválený legislatívny zámer Občianskeho zákonníka je orientovaný, ako návrhy z roku 1998 a 2002, na monistickú koncepciu.

V kontexte doterajšieho uplatňovania dualistického modelu, ako aj doterajšieho vývoja rekodifikačných prác v Slovenskej republike, ale aj viacerých európskych štátoch, považuje sa monistický model právnej úpravy za vhodnejší. Presadzuje sa na základe analýzy skúseností a poznatkov z aplikácie doterajšieho dualistického modelu reprezentovaného Občianskym zákonníkom a Obchodným zákonníkom a z neho vyplývajúcich problémov spočívajúcich v zdvojení a niekedy i rozpornosti zmluvných sústav, ako aj v súvislosti so skúmaním

---

³ Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

⁴ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

⁵ Prijatím veľkej novely Občianskeho zákonníka spolu s prijatím Obchodného zákonníka a živnostenského zákona v roku 1991 v bývalom Československu, založil sa stav nevyváženosti vzťahu medzi všeobecným súkromným právom a osobitným súkromným právom a tento stav pretrváva v podstate až dosiaľ.

⁶ V rámci monistickej koncepcie úprava Občianskeho zákonníka integruje v sebe všetky základné súkromnoprávne vzťahy, vrátane obchodných záväzkových právnych vzťahov a vzťahov vznikajúcich medzi podnikateľmi a spotrebiteľmi. Dualistická koncepcia preferuje samostatnú úpravu obchodného práva a občianskeho práva v dvoch samostatných kódexoch, pričom v Obchodnom zákonníku sú upravené aj špecifické zmluvné, resp. ďalšie záväzkovoprávne vzťahy, ktorých nositeľmi sú obchodníci.

⁷ Pozri: LAZAR, J. *Otázky kodifikácie súkromného práva – Fragen der Kodifikation des Privatrechts*. Bratislava: IURA EDITION, 2006, s. 192.

⁸ Napr. právna úprava vlastníctva bytov a nebytových priestorov (1993), nová právna úprava evidencie nehnuteľností (1995), právna úprava záložného práva (2002, 2004 a 2005), právna úprava pozemkového vlastníctva obsiahnutá vo viacerých právnych predpisoch, nová kodifikácia rodinného práva v roku 2005.

⁹ Napríklad smernica č. 85/374/EHS o zodpovednosti za chybný výrobok, smernica č. 93/13/EHS o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách, smernica č. 94/47/ES o kúpe práva na sezónne užívanie nehnuteľností, smernica č. 1999/44/ES o určitých aspektoch predaja spotrebného tovaru a súvisiacich zárukách a ďalšie.

súčasných vývojových trendov v európskych štátoch s prihliadnutím na vývoj v susedných transformujúcich sa krajinách.¹⁰

Koncepcia úpravy záväzkových právnych vzťahov v prípade slovenského legislatívneho zámeru, v porovnaní s integrovanými občianskymi zákonníkmi napr. Švajčiarska, Talianska či Holandska (prijaté v 20. storočí), reprezentuje užší, modifikovaný model. V prípade nového slovenského Občianskeho zákonníka nepôjde o komercionalizáciu občianskeho práva v pravom zmysle slova, pretože zvolená koncepcia predstavuje skutočne len nevyhnutnú a potrebnú integráciu záväzkového (zmluvného) práva.¹¹

Jednotná zmluvná sústava navrhovaná v rámci monistickej koncepcie bude zahŕňať komplexnú úpravu určitých rovnorodých vzťahov aj so všetkými osobitosťami alebo modifikáciami platnými pre obchodnoprávny či spotrebiteľský vzťah. Spolu s určitým všeobecným inštitútom súkromného práva sa teda upravia aj tieto osobitosti alebo modifikácie.

V súvislosti s orientáciou schváleného legislatívneho zámeru na monistickú koncepciu treba uviesť, že k tejto koncepcii sa od začiatku v úplne prevažujúcej miere prikláňajú slovenskí (ale i českí) civilisti.¹² Časť odborníkov súkromnoprávnej oblasti však zastáva názorovú platformu zachovania Obchodného zákonníka s určitým zjednotením a modifikáciou niektorých všeobecných inštitútov záväzkovej časti, predovšetkým v rámci Občianskeho zákonníka.¹³

Systematika navrhovaného kódexu v rámci legislatívneho zámeru je úplne odlišná v porovnaní so zákonníkmi z roku 1950 a 1964. Približuje sa však systematike z návrhu legislatívneho zámeru Občianskeho zákonníka z roku 2002 a vládneho návrhu Občianskeho zákonníka z roku 1998. Legislatívny zámer vychádza z poňatia, že nový Občiansky zákonník bude mať šesť častí:

- Prvá časť: Všeobecná časť
- Druhá časť: Rodinné právo
- Tretia časť: Vecné právo
- Štvrtá časť: Dedičské právo
- Piata časť: Záväzkové právo
- Šiesta časť: Prechodné, záverečné a zrušovacie ustanovenia

Z legislatívneho zámeru vyplýva, že nové vecné riešenia sa dotknú širokého okruhu otázok úpravy súkromného práva a všetkých častí pripravovaného Občianskeho zákonníka. Rozsah úprav v rámci jednotlivých častí, najmä v porovnaní s platnou právnou úpravou, bude rôzny.

Základom novej právnej úpravy sa stanú tie časti doterajšej úpravy Občianskeho zákonníka, Obchodného zákonníka, zákona o rodine¹⁴, ako aj ďalších predpisov súkromnoprávnej oblasti, ktoré vyhovujú požiadavkam nového kódexu. Sú to najmä tie inštitúty a ustanovenia, ktoré vyhovujú moderným metodologickým kritériám, vyznačujú sa dostatočným stupňom abstraktnosti a hlavne sa vecne, obsahovo osvedčili, vykazujú

¹⁰ Monistická koncepcia sa presadila, resp. presadzuje v susedných transformujúcich sa krajinách, i keď návrh českého občianskeho zákonníka (v súlade s vecným zámerom z roku 2001) bol pôvodne pripravovaný na základe dualistickej koncepcie. Zákonníky s monistickým modelom už tiež prijali Rusko a Litva.

¹¹ Integrácia záväzkového práva súvisí so vzájomným prelínaním neobchodných činností s obchodnými činnosťami, v rámci trhových vzťahov, v rozvinutom ekonomickom prostredí súčasnosti.

¹² Pozri: LAZAR, J. *Otázky kodifikácie súkromného práva – Fragen der Kodifikation des Privatrechts*. Bratislava : IURA EDITION, 2006, s. 186.

¹³ Napr: MAMOJKA, M. Rekodifikácia súkromného práva a obchodnoprávny kódex. In *Justičná revue*, 2008, roč. 60, č. 11, s. 1518 – 1522.

¹⁴ Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

dlhodobu v praxi požadovanú efektívnosť a nie sú v rozpore s európskymi štandardmi.¹⁵ Využijú sa aj skúsenosti a poznatky z prípravy prvého slovenského návrhu Občianskeho zákonníka z roku 1998, ako aj z legislatívneho zámeru Občianskeho zákonníka z roku 2002.

Vychádzajúc zo schváleného legislatívneho zámeru Občianskeho zákonníka uvedieme v nasledujúcej časti spomedzi predložených návrhov konkrétnych úprav a zmien ilustratívne len niektoré, charakterizujúce, resp. dokresľujúce podstatu navrhovaných zmien, ako aj niektoré z tých, ktoré boli oproti pôvodnému návrhu zmenené či upresnené v rámci medzirezortného pripomienkového konania. Pri ich prezentácii budeme rešpektovať navrhovanú systematiku kódexu.¹⁶

Prvá, **všeobecná časť** Občianskeho zákonníka bude rozdelená do troch hláv hovoriacich o predmete úpravy, osobách, právnych skutočnostiach.

V rámci predmetu úpravy sa pôsobnosť Občianskeho zákonníka rozšíri na oblasť rodinného práva, obchodnoprávných záväzkov a celého spotrebiteľského práva, pokiaľ má súkromnoprávnu povahu.

Z hľadiska poňatia Občianskeho zákonníka ako všeobecného predpisu súkromného práva diskutovanými z hľadiska budúcej úpravy sú najmä otázky vzájomného vzťahu Občianskeho zákonníka a Zákonníka práce v rámci rozšírenia subsidiárneho pôsobenia Občianskeho zákonníka na ďalšie inštitúty upravené v Zákonníku práce.¹⁷ V súlade s predkladateľom však možno konštatovať, že možnosti subsidiárneho použitia Občianskeho zákonníka na viaceré inštitúty, ktoré inak patria do všeobecného súkromného práva a sú v špecifickej podobe obsiahnuté v prvej časti Zákonníka práce, nie sú dostatočné (najmä otázky úpravy právnych úkonov, neplatnosti právnych úkonov, úpravy bezdôvodného obohatenia, preklúzie, premlčania a lehôt s tým spojených.)¹⁸ V rámci úpravy, ktorá má byť obsiahnutá v piatej časti, druhej hlave, treťom diele kódexu, dochádza k príklonu k prvej alternatíve, v zmysle ktorej bude pri úprave pracovnej zmluvy a dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru odkazovať na osobitný zákon (Zákonník práce).

Nový Občiansky zákonník vymedzí predmety práv a povinností, za ktoré sa budú považovať veci hmotné a nehmotné, práva a iné hodnoty súkromnoprávnej povahy. V súvislosti s vymedzením vecí nehnuteľných a hnutel'ných Občiansky zákonník ustanoví, že živé zviera nie je vec a ustanovenia o veciach sa na zviera použijú len v rozsahu, v ktorom to neodporuje povahe živého tvora ani ustanoveniam osobitných zákonov na ochranu zvierat.¹⁹ V porovnaní s platnou právnou úpravou a pôvodným návrhom legislatívneho zámeru, kde sa

¹⁵ Napr. z Občianskeho zákonníka konštrukcia a náležitosti právnych úkonov, premlčanie, počítanie času, preklúzia, úprava obsahu vlastníckeho práva, podielového spoluvlastníctva, vecných bremien, zádržného práva, väčšina ustanovení o dedení, o bezdôvodnom obohatení a ďalšie ustanovenia, z Obchodného zákonníka všeobecné ustanovenia záväzkového práva i niektoré zmluvné typy po určitých úpravách a formulačných spresneniach (napr. ručenie, uznanie dlhu dlžníkom, banková záruka, ale aj kúpna zmluva, osobitné ustanovenia o predaji podniku, zmluva o diele, úverová zmluva, mandátna zmluva a iné), zo zákona o rodine väčšina ustanovení.

¹⁶ Bližšie: Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka schválený vládou SR na rokovaní dňa 14. 1. 2009.

¹⁷ Značná názorová nejednotnosť pripomienkujúcich subjektov na vzťah Občianskeho zákonníka a Zákonníka práce sa prejavila aj v medzirezortnom pripomienkovom konaní k návrhu legislatívneho zámeru. V tejto súvislosti je v procese tvorby nového Občianskeho zákonníka predmetom diskusie najmä problém pracovnoprávnej subjektivity fyzickej osoby – zamestnanca, otázka pracovnoprávnej spôsobilosti fyzickej osoby zamestnávateľa, problém pracovnej zmluvy ako zmluvného typu Občianskeho zákonníka, riziko spojené s uplatnením atypických, nepomenovaných zmlúv v pracovnoprávnej úprave, neplatnosť právnych úkonov pre nedodržanie zákonom požadovanej písomnej formy a niektoré ďalšie otázky (pozri napr.: BARANCOVÁ, H.: Rekodifikácia Občianskeho zákonníka a optimalizácia vzťahu občianskeho práva a pracovného práva. In Justičná revue, 2008, roč. 60, č. 3, s. 374 – 382).

¹⁸ Pozri: Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka schválený vládou SR na rokovaní dňa 14. 1. 2009, s. 6.

¹⁹ Preberá sa tu právna úprava z návrhu českého Občianskeho zákonníka (§ 423).

zvieratá ponímajú ako hnutelná vec, ide o podstatnú zmenu so zohľadnením pripomienok uplatnených v rámci medzirezortného pripomienkového konania.

Úprava právneho postavenia fyzických osôb a právnických osôb bude predstavovať ťažisko právnej úpravy vo všeobecnej časti. Značná časť ustanovení platnej právnej úpravy sa preberá. Novo sa upravujú napríklad pravidlá pre zmenu pohlavia fyzickej osoby, ktoré dosiaľ absentujú. V dôsledku zmeny pohlavia zanikne aj manželstvo fyzickej osoby, a to ku dňu zmeny potvrdenej zdravotníckym zariadením. Rozhodujúcim okamihom pritom bude deň skončenia procesu zmeny pohlavia. Pôvodný návrh počítal s tým, že zdravotnícke zariadenie bude mať povinnosť oznámiť matričnému úradu skutočnosť, že došlo k zmene pohlavia fyzickej osoby. Keďže ide o statusovú vec fyzickej osoby, nemožno túto oznamovaciu povinnosť uložiť zdravotníckemu zariadeniu. Preto, po uskutočnení zmeny pohlavia, fyzická osoba oznámi túto skutočnosť matričnému úradu so žiadosťou o zmenu mena a priezviska a k žiadosti pripojí potvrdenie zdravotníckeho zariadenia.

Ustanovenia druhej hlavy budú tiež obsahovať všeobecnú úpravu právnických osôb subsidiárne použiteľnú pre všetky právnické osoby, ktoré budú vznikať aj podľa iných právnych predpisov. Konštrukcia priameho osobného konania v mene právnickej osoby, v rámci úpravy jej spôsobilosti na právne úkony, sa nahradí konštrukciou zastúpenia právnickej osoby konajúcej v jej mene (podobne ako v nemeckej, rakúskej či poľskej právnej úprave).

Pozitívne sa v právnej úprave premietne predpokladané vymedzenie základných právnych skutočností a úprava problematiky fikcií a prezumpcií. Zároveň vo všeobecnej časti bude obsiahnutá iba všeobecná úprava právnych úkonov a právna úprava zmlúv a procesu ich vzniku sa stane predmetom úpravy všeobecnej časti záväzkového práva. Z hľadiska uskutočňovania právnych úkonov budú ustanovenia zákonníka reagovať na súčasnú prax, v ktorej sa najmä v obchodnom styku používajú rôzne mechanické a elektronické prostriedky, ktorými sa robia právne úkony, ako aj na možnosť urobiť podpis elektronickou formou.²⁰

V úprave posudzovania neplatnosti právnych úkonov sa ťažisko presunie na relatívnu neplatnosť. Absolútna neplatnosť právnych úkonov sa bude uplatňovať len výnimočne (v prípadoch rozporu so zákonom, obchádzania zákona či rozporu s dobrými mravmi). Táto úprava bude predstavovať zásadnú zmenu a zjednodušenie predovšetkým z pohľadu aplikačnej praxe.

K zjednodušeniu právnej úpravy tiež prispeje zjednotenie všeobecnej premlčacej lehoty pre oblasť občianskeho a obchodného práva, ktorá bude štvorročná, ako aj odstránenie rozlišovania medzi objektívnymi a subjektívnymi lehotami pri uplatňovaní práva na náhradu škody a nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia.

Druhá časť nového Občianskeho zákonníka, **rodinné právo**, bude členená do štyroch hláv a bude obsahovať úpravu manželstva, vzťahov medzi rodičmi a deťmi, poručníctva a opatrovníctva, vyživovacej povinnosti.

Druhá časť zákonníka preberie značnú časť ustanovení v súčasnosti platného zákona o rodine, ktorý bude zrušený. Podstatné zmeny prinášajú najmä ustanovenia o majetkových vzťahoch medzi manželmi, ako aj úprava zániku manželstva rozvodom.

Právna úprava bezpodielového spoluvlastníctva manželov bude nahradená novým inštitútom majetkového spoločenstva manželov a úpravou manželskej zmluvy, ktorá bude mať prednosť pred usporiadaním majetkových vzťahov v rámci zákonného majetkového spoločenstva manželov. Na základe doterajších praktických skúseností s vyrovnaním bezpodielového spoluvlastníctva manželov možno oprávnené predpokladať, že úprava

---

²⁰ Zohľadnená pritom bude úprava Smernice EP a ER č. 2000/31/ES o niektorých právnych aspektoch služieb informačnej spoločnosti, najmä elektronického obchodu.

manželskej zmluvy sa v aplikačnej praxi prejaví pozitívne a prispeje k zjednodušeniu a urýchleniu vyrovnania manželov v prípade zániku ich manželstva rozvodom.

Právna úprava zániku manželstva rozvodom bude aj naďalej vychádzať z princípu kvalifikovaného rozvratu manželstva. Právna úprava rozvodu však počíta aj s úpravou rozvodu bez dokazovania kvalifikovaného rozvratu manželstva, teda rozvodu dohovoreného či nesporného. Tento návrh považujeme za pozitívum navrhovanej úpravy. Na porovnanie možno uviesť, že v Českej republike majú s takouto úpravou pozitívne skúsenosti od prijatia novely zákona o rodine zákonom č. 91/1998 Sb., aj keď táto bola ako celok predmetom diskusií už v čase prípravy, ale i po jej prijatí, či už z hľadiska konkrétnych ustanovení a ich aplikácie v praxi, alebo z hľadiska systematického v nadväznosti na rekodifikáciu súkromného práva.²¹

V rámci druhej časti možno ako príklad uviesť ešte nasledujúce úpravy. Úprava zániku manželstva bude doplnená o nový, doteraz u nás neupravený spôsob zániku manželstva, ktorým je zmena pohlavia.²²

V rámci úpravy určenia rodičovstva, pokiaľ ide o I. a II. domnienku otcovstva, rozšíri sa okruh osôb oprávnených zaprieť otcovstvo. Právo zaprieť otcovstvo sa okrem otca a matky prizná aj plnoletému dieťaťu, a to v lehote do troch rokov od dovŕšenia plnoletosti. Opätovne sa tiež upraví inštitút zapretia otcovstva generálnym prokurátorom. Stanoviská pripomienkujúcich subjektov k tejto otázke samozrejme neboli jednotné.²³

K podstatným zmenám, v porovnaní s platnou právnou úpravou, nedôjde ani v úprave osvojenia. Osvojiť bude možné len maloleté dieťa (na rozdiel od návrhu Občianskeho zákonníka z roku 1998 sa nepočíta s osvojením plnoletej osoby²⁴). Stanoví sa však veková hranica 12 rokov, po dovŕšení ktorej nemožno maloletého osvojiť proti jeho vôli, a na osvojenie sa tiež nebude vyžadovať súhlas rodiča, ktorého miesto pobytu sa nepodarilo zistiť ani pri vynaložení všetkého úsilia.

V rámci úpravy rodičovských práv a povinností termín pozastavenie výkonu rodičovských práv a povinností bude nahradený termínom spočívania rodičovských práv a povinností. Do rodinnoprávnej úpravy sa zaradí problematika predbežného opatrenia upravená v súčasnosti v Občianskom súdnom poriadku²⁵, v ustanovení § 75a.²⁶ Nepôjde o presun ustanovenia § 75a Občianskeho súdneho poriadku, ale len o inkorporovanie ustanovenia, ktoré prepojí Občiansky zákonník a Občiansky súdny poriadok.

Predmetom úpravy tretej časti Občianskeho zákonníka bude problematika **vecného práva**. V rámci úpravy sa predpokladá členenie tejto časti do troch hláv hovoriacich o držbe, vlastníckom práve a vecných právach k cudzím veciam.

V porovnaní s platným právnym stavom sa zmeny dotknú právnej úpravy držby, ktorá bude systematicky zaradená pred právnou úpravu vlastníckeho práva. Takéto systematické

²¹ Pozri napr.: HADERKA, J. Ke vzniku a základným problémom novely zákona o rodine z roku 1998. *Právní praxe*, 46, 1998, č. 5, s. 419; RADVANOVÁ, S. Stav české rodiny a rodinného práva v súčasnej dobe. *Právní praxe*, 47, 1999, č. 2 – 3, s. 94 – 102.

²² Pri tomto spôsobe zániku manželstva bude treba riešiť aj otázku vyrovnania zákonného majetkového spoločenstva manželov.

²³ V procese tvorby a prijímania platného zákona o rodine (zákon č. 36/2005 Z. z.) sa zrušenie úpravy zapretia otcovstva na návrh generálneho prokurátora, ktoré sa v platnej právnej úprave neuplatňuje, odôvodňovalo okrem iného argumentom o cudzorodosti takéhoto prvku v rodinnoprávnej, resp. súkromnoprávnej úprave.

²⁴ V legislatívnom zámere, v druhej časti osnovy návrhu Občianskeho zákonníka v bode 2.2.2.1 sa však uvádza, že výnimočne možno uvažovať aj o osvojení plnoletej osoby. V intenciách návrhov pripomienkujúcich subjektov sa tak vytvára priestor, aby sa otvorila diskusia aj o možnosti osvojenia plnoletej osoby.

²⁵ Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov.

²⁶ Ak sa maloleté dieťa ocitne bez akejkoľvek starostlivosti, alebo ak je jeho život, priaznivý vývoj alebo iný dôležitý záujem vážne ohrozený, súd upraví predbežne pomery dieťaťa na nevyhnutný čas.

členenie považujeme za logické, keďže držba je samostatný inštitút, ale zároveň je aj súčasťou skutkovej podstaty nadobudnutia vlastníckeho práva (zmluvou a odovzdaním, vydržaním). Aj inštitút vlastníckeho práva, najmä režim jeho nadobudnutia, sa tak stane zrozumiteľnejším. Základné chápanie držby sa preberie z platnej právnej úpravy, súčasne však dôjde k spresneniu a doplneniu ustanovení o držbe. Tak dôjde k doplneniu ustanovení o spoločnej držbe, o ochrane držby, ako aj doplneniu ustanovenia o odvodenej držbe (detencii).

Významné zmeny sa uskutočnia aj v rámci úpravy vlastníckeho práva. Do nášho občianskeho práva bude opätovne zavedená zásada „*superficies solo cedit*“ a vrátíme sa tak k právnemu stavu, ktorý bol v našom právnom poriadku do konca roku 1950 a ktorý je pravidlom vo všetkých európskych krajinách. Znamená to, že stavby postavené na pozemku sú súčasťou pozemku, okrem prípadov, ak zákon alebo zmluva ustanovuje niečo iné. Výnimku z tejto zásady bude tvoriť právo stavby.

V úprave obmedzenia vlastníckeho práva sa výslovne zdôrazní, že náhrada za trvalé obmedzenie alebo za vyvlastnenie musí byť primeraná, ktorá zodpovedá plnej hodnote veci. V porovnaní s predchádzajúcim návrhom, ktorý predpokladal úpravu plnohodnotnej náhrady, dochádza k zosúladieniu terminológie s Ústavou Slovenskej republiky, keď podľa čl. 20 ods. 4 za trvalé obmedzenie vlastníckeho práva a za vyvlastnenie musí byť priznaná primeraná náhrada.

Spôsoby nadobudnutia vlastníckeho práva sa oproti platnej právnej úprave rozširujú najmä o nadobudnutie vytvorením novej veci, príklepom licitátora a k veciam nikoho. Pokiaľ ide o nadobúdanie vlastníckeho práva na základe zmluvy, otázka vyhotovovania zmlúv o prevode vlastníckeho práva k nehnuteľnosti vo forme notárskej zápisnice alebo ich autorizácie advokátom zostáva v rámci legislatívneho zámeru otvorená. Z hľadiska dvojfázovosti procesu nadobúdania vlastníckeho práva zmluvou legislatívny zámer – ako perspektívne riešenie zavŕšenia procesu nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam – uvádza ako relevantnú právnu skutočnosť rozhodovanie o vklade súdom, tak ako je to vo viacerých krajinách strednej Európy.

V právnej úprave spoluvlastníctva, konkrétne jeho zrušenia a vyrovnania rozdelením veci, ako reakcia na poznatky praxe a najnovší vývoj v oblasti vlastníctva bytov a nebytových priestorov, pripúšťa sa horizontálne rozdelenie stavby na účel vytvorenia samostatných bytových alebo nebytových jednotiek. V nadväznosti na individuálne vlastníctvo bytov a nebytových priestorov dôjde aj k úprave pridruženého spoluvlastníctva, ktoré sa týka spoločných dvorov, vzniká tiež v záhradkových a chatových osadách a pri spoločných garážach. Úpravu pridruženého spoluvlastníctva obsahoval už vládny návrh Občianskeho zákonníka z roku 1998. Tento v oblasti úpravy vecných práv k cudzím veciam obsahoval aj úpravu podzáložného práva, ktorá sa do nového Občianskeho zákonníka preberá tiež. V rámci vecných práv k cudzej veci bude upravené aj právo stavby, ako osobitné a samostatné právo stavebníka mať stavbu na pozemku iného vlastníka.

Štvrtá časť nového Občianskeho zákonníka, **dedičské právo**, bude členená do šiestich hláv hovoriacich o všeobecných ustanoveniach, dedení zo zmluvy, dedení zo závetu, dedení zo zákona, potvrdení dedičstva a vyrovnaní dedičov, ochrane oprávneného dediča.

Nová úprava dedičského práva v zásade prevezme väčšinu ustanovení v súčasnosti platného Občianskeho zákonníka s tým, že budú doplnené o niektoré ustanovenia vylepšujúce doterajšiu úpravu.

Legislatívny zámer predložený na medzirezortné pripomienkové konanie uvažoval v právnej úprave dedičských titulov v dvoch alternatívach, t. j. ponechať doterajšiu právnu úpravu dedičských titulov alebo zaviesť, resp. obnoviť ďalší dedičský titul, ktorým je dedičská zmluva (uplatňovaná v našom dedičskom práve do roku 1950). V rámci

medzirezortného pripomienkového konania pripomienkujúce subjekty nemali jednotný názor ani v tejto otázke. Schválený legislatívny zámer počíta so zavedením dedičskej zmluvy ako tretieho dedičského titulu. Dedičská zmluva sa bude uzatvárať vo forme notárskej zápisnice, následne evidovanej v Centrálnom notárskom registri. Zavedenie dedičskej zmluvy bude výrazným prejavom individuálnej autonómie subjektov, ako jednej zo základných zásad súkromného práva, v úprave dedičského práva.²⁷ Táto skutočnosť sa okrem iného premietla i v systematike štvrtej časti, v poradí jednotlivých dedičských titulov (upraví sa aj prednosť závetného dediča pred zákonným). Pri dedení zo závetu sa počíta s možnosťou, že poručiteľ nebude môcť pre nepredvídanú udalosť a v bezprostrednom ohrození života urobiť závet písomne. V takom prípade sa pripúšťa možnosť ústneho závetu vyhláseného pred aspoň dvoma súčasne prítomnými svedkami.

V novej úprave dedičského práva bude doterajšie odmietnutia dedičstva nahradené spojením vzdanie sa dedičstva a upraví sa tiež inštitút zrieknutia sa dedičstva na základe písomnej zmluvy s poručiteľom. Z Občianskeho zákonníka z roku 1950 sa do nového kódexu prevezme koncepcia inštitútu odkazu, ktorá umožní, aby poručiteľ v závete odkázal odkazovníkovi určitú vec, právo alebo peniaze (najviac do výšky ¼ dedičstva) na ťarchu dedičov. Zavedie sa tiež inštitút dedičského náhradníctva a možnosť určiť vykonávateľa závetu.

Predmetom úpravy piatej časti bude problematika **záväzkového práva**. Legislatívny zámer predpokladá rozdelenie piatej časti do troch hláv upravujúcich všeobecnú časť, záväzky zo zmlúv a iných právnych úkonov, záväzky zo spôsobenia škody a z bezdôvodného obohatenia.

V novom Občianskom zákonníku dôjde v oblasti záväzkového práva predovšetkým k jednotnej úprave záväzkoprávnych vzťahov, vrátane obchodných i spotrebiteľských záväzkov. V súlade s koncepciou jednotnej úpravy záväzkoprávnych vzťahov bude vo všeobecnej časti záväzkového práva zjednotená úprava vzniku a zániku záväzkov, obsahu záväzkov, prostriedkov zabezpečenia pohľadávok, porušenia zmluvných povinností, zodpovednosti za chyby a omeškanie. V tejto časti sa tiež upraví proces uzatvárania zmlúv. Pri odplatných zmluvách by sa mala zaviesť všeobecne zásada *laesio enormis*. V zmysle tejto zásady by neúmerne znevýhodnená zmluvná strana mala možnosť žiadať zrušenie zmluvy. Táto zásada sa však nebude uplatňovať v obchodnoprávných zmluvách.

Dôjde k úprave vo vzájomných vzťahoch spotrebiteľa a podnikateľa s vymedzením príslušných pojmov. Navrhovaná úprava všeobecných povinností podnikateľa bude znamenať určité obmedzenia zmluvnej slobody v prospech ochrany spotrebiteľa, resp. slabšej zmluvnej strany v súkromnoprávných vzťahoch, čo sa v právnej úprave bude musieť premietnuť v prítomnosti určitého počtu kogentných noriem. Úpravy vzťahov medzi podnikateľmi sa obmedzenia zmluvnej slobody dotknúť nemôžu. V súlade s koncepciou kódexu právna úprava zohľadní osobitosti ich vzájomných záväzkových vzťahov.

V súvislosti so zmenami obsahu záväzkov, konkrétne omeškaním dlžníka, sa v súlade so stanoviskami pripomienkujúcich subjektov z pripomienkového konania bude vychádzať z doterajšieho osvedčeného chápania, že dlžník je v omeškaní, ak nesplní svoj dlh riadne a včas. Návrh predložený do pripomienkového konania predpokladal vypustenie slova „riadne“, čo by však mohlo spôsobiť interpretačné a aplikačné problémy. Z textu predloženého v rámci návrhu nebolo úplne jednoznačné, či v prípade, ak dlžník splní časť dlhu „včas“, bude v omeškaní. Stanoviská pripomienkujúcich subjektov boli tiež akceptované v rámci úpravy zabezpečenia pohľadávok, kde sa v právnej úprave ponecháva inštitút

---

²⁷ Na druhej strane vžitosť a zásadná bezproblémovosť platnej právnej úpravy v rámci dvoch dedičských titulov je logickým argumentom pre voľbu prvej alternatívy, ktorá predpokladala ponechať doterajšiu úpravu dedičských titulov s posilnením slobody konania zriaďovateľa závetu.

zábezpeky, ktorý z hľadiska možností jeho rozsiahlejšieho uplatnenia bude širšie a podrobnejšie upravený. Zabezpečovacie inštitúty budú doplnené o bankovú záruku, ktorej úprava sa preberie z Obchodného zákonníka.

V rámci úpravy druhej hlavy piatej časti kódexu sa zavedie ucelený a jednotný katalóg zmluvných typov. Tieto budú upravené podľa rovnakých kritérií, pričom odchýlky od všeobecných ustanovení charakterizujúcich daný zmluvný typ (napr. kúpna zmluva, zmluva o dielo a pod.) vyplývajúce z obchodnoprávných alebo spotrebiteľských zmluvných špecifik budú upravené v podobe osobitných ustanovení týchto zmlúv.

K prehľadnosti novej právnej úpravy prispeje spresnenie, resp. skvalitnenie členenia jednotlivých zmlúv do skupín z hľadiska ich funkčného zacielenia a s ohľadom na ich obsahovú a kvalitatívnu príbuznosť (napr. zmluvy o prevode vlastníctva, obstarávateľské zmluvy, prepravné zmluvy, bankové zmluvy, zaopatrovateľské zmluvy). V súlade s touto koncepciou členenia možno z návrhu novoformulovaných úprav uviesť napríklad kúpu podniku a spotrebiteľskú kúpnu zmluvu v rámci úpravy kúpnej zmluvy, rozlišovanie nájmu, árendy a lízingovej zmluvy v rámci zmlúv o prenechaní veci na užívanie, úpravu zmluvy o obchodnom zastúpení a zmluvy o kontrolnej činnosti v rámci obstarávateľských zmlúv, úpravu bankových zmlúv, licenčných zmlúv, zaopatrovateľských zmlúv a ďalšie.

V súvislosti s úpravou jednotlivých zmluvných typov možno uviesť nové riešenia niektorých diskutovaných úprav. Napr. v rámci úpravy darovacej zmluvy bude môcť darca uplatniť právo na vrátenie daru v prípadoch nevďaku a núdze, pričom v prípade hmotnej núdze sa navrhuje limitovať uplatnenie tohto práva lehotou 10 rokov od darovania (hmotná núdza musí pritom preukázateľne existovať v čase uplatnenia práva). V úprave nájomnej zmluvy bude nový kódex obsahovať ustanovenia o možnosti zvýšenia alebo zníženia nájomného napriek tomu, že sa takýto postup nedohodol pri vzniku nájmu. Schválený legislatívny zámer neuvádza možné riešenia výberom z alternatív pôvodného návrhu. Transparentným riešením by mohlo byť zavedenie štatistického údaju, tzv. nájomného indexu, ktorý by bol pravidelne zverejňovaný Štatistickým úradom SR. Tento postup, uplatňovaný v Nemecku, ponúkala prvá alternatíva, v schválenom legislatívnom zámere sa však nepremieta. Pri úprave návrhu lízingovej zmluvy, ktorá nie je doteraz v našom právnom poriadku inštitucionálne upravená, sa predkladateľ prikolonil k druhej alternatíve pôvodného návrhu legislatívneho zámeru s tým, že lízingová zmluva bude upravená v celom rozsahu a spolu (operatívny lízing, finančný lízing) podrobne v Občianskom zákonníku, pričom treba počítať s rozsiahlou úpravou.

V tretej hlave obsahujúcej záväzky zo spôsobenia škody a z bezdôvodného obohatenia sa viaceré zmeny navrhujú v právnej úprave záväzkov zo spôsobenia škody. Potreba zmien, resp. modernizácie tejto úpravy, vyplýva z požiadavky jej harmonizácie s právom členských štátov Európskej únie, ako aj z okolností, za ktorých ujmy, resp. škody v súčasnej rozvinutej spoločnosti vznikajú.

V zmysle legislatívneho zámeru oblasť náhrady škody a nemajetkovej ujmy bude doplnená napr. o úpravu náhrady škody spôsobenej náhodou, náhrady škody spôsobenej informáciou alebo radou, o úpravu odškodnenia straty počatého, ale nenarodeného dieťaťa, úpravu náhrady duševných útrap, náhrady škody spôsobenej zvierat'om a vecou, náhrady za „stratu radosti z dovolenky“. Dôjde tiež k prehĺbeniu a rozšíreniu náhrady osobnej ujmy (na živote, na telesnej integrite, na ľudskej dôstojnosti), zrušeniu obmedzenia zvýšenia náhrady za vytrpené bolesti a za sťaženie spoločenského uplatnenia a niektorým ďalším úpravám. V rámci navrhovaných úprav sa v tvorbe práva na náhradu škody premietnu základné zásady a pravidlá Princíпов európskeho deliktuálneho práva (PETL).

Návrh ďalej predpokladá, že niektoré prípady zodpovednosti za škodu dosiaľ upravené v osobitných predpisoch (napr. zodpovednosť za škodu spôsobenú chybným výrobkom) budú zaradené do Občianskeho zákonníka. Prípady náhrady škody spôsobenej pri výkone verejnej

moci, náhrady škody spôsobenej jadrovou udalosťou a náhrady škody spôsobenej násilnými trestnými činmi zostanú aj naďalej upravené v osobitných predpisoch.

Úprava skutkových podstát bezdôvodného obohatenia bude s určitými korekciami prevzatá z platnej právnej úpravy.

Obsahom šiestej časti kódexu budú **prechodné, záverečné a zrušovacie ustanovenia**. Šiesta časť sa bude členiť do dvoch hláv upravujúcich prechodné ustanovenia, zrušovacie ustanovenia a účinnosť zákonníka.

Záver:

Schválený legislatívny zámer Občianskeho zákonníka preberá značnú časť platnej súkromnoprávnej úpravy, ktorá sa v praxi osvedčila, do ktorej sa premietajú skúsenosti z doterajšieho vývoja súkromného práva na Slovensku a v európskom kontexte, vrátane častí výstupov prác predchádzajúcich rekodifikačných komisií, úpravy príslušných medzinárodných zmlúv²⁸ a smerníc Európskej únie, zásady medzinárodných obchodných zmlúv – UNIDROIT, Princípy európskeho zmluvného práva (PECL), Princípy európskeho deliktuálneho práva (PETL), ako aj najnovšie poznatky modernej právnej vedy a skúsenosti aktuálnej právnej praxe. Je zrejmé, že v procese tvorby nového Občianskeho zákonníka, od vypracovania paragrafového znenia až po jeho prerokovanie a schválenie v Národnej rade Slovenskej republiky, bude uskutočnených ešte viacero zmien. Veríme, že rekodifikačné práce budú zavŕšené prijatím stabilizovanej súkromnoprávnej úpravy, moderného, kvalitného a zrozumiteľného kódexu, ktorý v budúcnosti nebude podliehať takým častým zmenám, ako je to príznačné pre platnú právnu úpravu.

Literatúra

- BARANCOVÁ, H. Rekodifikácia Občianskeho zákonníka a optimalizácia vzťahu občianskeho práva a pracovného práva. In *Justičná revue*, 2008, roč. 60, č. 3, s. 374 – 382.
- HADERKA, J. Ke vzniku a základným problémom novely zákona o rodině z roku 1998. In *Právní praxe*, 46, 1998, č. 5, s. 419.
- LAZAR, J. K niektorým koncepčným otázkam rekodifikácie súkromného práva. In *Justičná revue*, 2001, roč. 53, č. 1, s. 6 – 12.
- LAZAR, J. *Otázky kodifikácie súkromného práva – Fragen der Kodifikation des Privatrechts*. Bratislava : IURA EDITION, 2006, 204 s. ISBN 80-8078-128-1.
- Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka, 2009:
[http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/5472C6FB8759B84AC1257538003BF919/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/5472C6FB8759B84AC1257538003BF919/$FILE/Zdroj.html)
- MAMOJKA, M. K rekodifikácii súkromného práva (Stav, perspektívy, východiská...). In *Justičná revue*, 2000, roč. 52, č. 2, s. 153 – 158.
- MAMOJKA, M. Rekodifikácia súkromného práva a obchodnoprávny kódex. In *Justičná revue*, 2008, roč. 60, č. 11, s. 1518 – 1522.
- RADVANOVÁ, S. Stav české rodiny a rodinného práva v súčasné době. In *Právní praxe*, 47, 1999, č. 2 – 3, s. 94 – 102.

---

²⁸ Ide predovšetkým o medzinárodné zmluvy, ktorými je Slovenská republika viazaná, týkajúce sa ľudských práv a základných slobôd, občianskych a politických práv, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv, ako aj o medzinárodné zmluvy týkajúce sa rodinného práva, vecného práva, dedičského práva a záväzkového práva. Navrhovaná úprava bude brať do úvahy aj povinnosti, ktoré Slovenskú republiku v tejto oblasti očakávajú v budúcnosti.

Key words: Code of civil law, civil law, re-codification, monistic conception, family law, material law, inheritance law, pledge law.

Summary

A demand for essential changes in the field of civil law was reverberant in sphere of law specialists already in conditions of former Czechoslovakia. Thoughts on the need of re-codification of Code of civil law in new conditions accelerated in relation to two basic factors: the social-political turnabout in 1989 and membership of the Slovak Republic in the European Union. In August 2008 the Ministry of Justice of the Slovak Republic submitted a draft of Legislative intent of codification of private law into remark proceedings. After working in the relevant remarks, it was submitted on the deliberation of the Slovak Republic's government.

The Slovak Republic Government passed the draft of Legislative intent of Code of civil law on its deliberation on 14 January 2009, which is, similarly to proposal of 1998 and 2002, oriented on monistic conceptions. Within monistic conception the regulation of Code of civil law integrates in itself all basic private-legal relationships, including trade legal relations of pledge and relations arising between businessmen and customers.

The system of the proposed code in terms of the legislative intent is completely different from the Codes of civil law in 1950 and 1964. The legislative intent issues from the notion that new Code of civil law will contain six parts. It arises from the material that new substantive solutions will deal with a wide range of questions of private law regulation and all parts of Code of civil law being prepared. The extent of regulations in separate parts, mainly in comparison with the valid legal regulation, will be various.

The basis of new legal regulation will be formed by those parts of the current regulation of the Code of civil law, Family law (the regulation of family law will be taken over and the valid Act on family will be abolished), as well as by other private-legal regulations which meet modern methodological criteria and show a sufficient degree of abstractness, and besides that they have proved competent in content and shown the demanded effectiveness in practice for a long term and at the same time they do not contradict European standards. Moreover, experience and knowledge from the preparation of the first draft of the Code of civil law from 1998, as well as from the Legislative intent of Code of civil law from 2002 will be used.

The legislative intent passed by the Government became a framework of a paragraph wording of the new Code of civil law. New Code of civil law is supposed to be submitted in the first quarter 2010.

*doc. JUDr. Ľuboš Wädl, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra súkromnoprávných disciplín
e-mail: lubos.waldl@minv.sk*

Recenzent: doc. JUDr. Ľudovít Letošťák, PhD.